

פסק רישא דלא ניחא ליה

تلמוד בבל מסכת שבת דף עה עמוד א הצד צבי וכו'. תננו רבנן: הצד חלazon והפיצו - אין חיב אלא אחת, רבי יהודה אומר: חיב שתים. שהיה רבי יהודה אומר: פ齊עה - בכלל דישה. אמרו לו: אין פ齊עה בכלל דישה. אמר רבא: מי טמא דרבנן - קסבירו: אין דישה אלא לגודלי קרכען. ולחייב נמי משום נטילת נשמה! אמר רבי יוחנן: שפיצו מות. רבא אמר: אפילו תימא שפיצו חי, מתעסך הוא אצל נטילת נשמה. והא אבוי ורבא דאמרי תרוייהו: מודה רבינו שמען בפסק רישא ולא ימות! שאנו הכא, דכמה דעתך בה נשמה - טפי ניחא ליה, כי היכי דליך ציבעה.

רש"י מסכת שבת דף עה עמוד א מתעסך הוא אצל נטילת נשמה - כלומר: לגבי נטילת נשמה הוא מתעסך בדבר אחר, ולא הויא מלאכת מחשבת, שאינו מתכוין שימוש. טפי ניחא ליה - שדם הח' טוב מדם המת, וכיון דכל עצמו מתכוין וטורח לשומרו שלא ימות בידו, אפילו מות אין כאן אלא מתעסך, וכי מודה ר' שמען במידי דלא איכפת ליה אי מיתרמי, ומיהו איכונו לא מיכוין. דליך ציבעה גרסין - שתהא מראית, צבעו צולחה.

תוספות מסכת שבת דף עה עמוד א מתעסך הוא אצל נטילת נשמה - האי מתעסך לאו דוקא ... ומתעסך דהכא היינו דבר שאין מתכוין... טפי ניחא ליה כי היכי דליך ציבען - פ"א אף על גב דהוי פסיק רישיה דמודה ר"ש הכא מיפטר משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאפי' במקלקל פטור ר"ש במלאה שאינה צריכה לגופה כדי אמר בפרק הנחנקין (סנהדרין פ"ד): מאן שמעת ליה אמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכי מודה ר"ש בפסק רישיה ה"מ במידי דניחא ליה אי מיתרמי דהוי צריכה לגופה אבל במידי דלא איכפת ליה לא מודה ורש" פ"ז דהא דמודה ר"ש בפסק רישיה היינו بماei דלא איכפת ליה אי מיתרמי וליתא דהא מזרד זידין באירוע דחגיגה (דף י') משמע פטור ר"ש בפ' הבונה (לקמן Kg). והתם לא איכפת ליה אי מיתרמי אלאCDF' ותימה דבספ"ק דחגיגה (דף י') מושמע דהא דפטר ר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה היינו משום דברי מלאכת מחשבת וא"כ בחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בה מלאכה שאינה צריכה לגופה.

תוספות מסכת שבת דף קג עמוד א לא צריכה דעביד באירוע חבריה - פ"ז בערך (ערך סבר) דבפסק רישיה דלא ניחא ליה כגון דקעביד באירוע חבריה וכגון באחר שאינן אוחבבו והקוץץ בהרטת בשעת מילה שאין לו הנאה מותר לכתהילה ואפיו איסור דרבנן ליכא והתייר ר' חבית שפקקו בו בפשטו להסיר הפקק ולמשור ממנו י"ן בשבת אף על פ"ז שא"א שלא ישוחט כשמסיר הפקק והו פסיק רישיה כיוון דאיינו נהנה בסחיטה זאת שהיא נופל לארץ מותר ואינו נראה דהא מפסיק מօرسא להוציא ממנו ליה אסור אי לאו משום צערא דגופה אף על פ"ז שאינו נהנה כל בבעני הפתחה והואינו מתכוין כל לבניין הפתחה אלא לנקייה בעלמא וכן הביא רש"א ממחט של יד ליטול בה את הקוץ דmockי לה בהחנקין (סנהדרין דף פד): הכר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומשום צערא שרוי ואף על פ"ז שאינו נהנה בחבורה היה אסור אי לאו משום צערא דגופה והוא דקאמר לא צריכה דעביד באירוע חבריה היינו דלא מחייב חטא את אבל איסורא איכא והוא דקאמר בשיליה כל התדייר (זבחים דף צא): המתנדב י"ן מביאו ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קא מכבה ומוקי לה הכר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר מירי דלא הוא פסיק רישיה שמללו בטיפות דקוטת א"נ על גבי האיברים אפשר שלא יכבה האש ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לג): בגין אין מעטין ב"ט משום ר"א בר"ש אמרו ממעטין ופריך והוא קא מתקן מנא ומשי כgon שליקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אבוי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסק רישיה ולא ימות ומשי לא צריכה דעתך ליה הושענא אחריתי משמע כפי'

הערוך דכשאינו נהנה מותר אף על גב דהוי פסיק רישיה וליכא למימר כיון דעתך ליה הושענא יתירתא איננו מתוקן כלום דא"כ אמר קאמער התם דסביר לה כאבוה דאמר דבר שאין מתוקן מותר מיהו י"ל דאותו תיקון מועט כמויעוט ענבים דלא אסור אלא מדרבן לא גזרו חכמים כשאינו נהנה.

רש"י מסכת סוכה דף לג עמוד ב
והא מוד' ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות - באומרה: אחთוך ראש בהמה זו בשבת ואני רוצה שתמונות, כיון דאי אפשר שלא תנמות - כמתוכין חשיב ליה, וכי אמרין דבר שאין מתוקן מותר - כגון היכא דאפשר לר' בלי איסור, כגון, גורר אדם מטה כסא וספול ובלבד שלא יתכוין לעשות חרץ, ואף על גב דאיכא למיחש דלמא עביד חרץ, כיון דלא מתוכין להכى ואפשר לגרירה بلا חרץ, כי עביד נמי חרץ דהוי מלאכה גמורה - לא מיחיב, אבל היכא דודאי עביד - מוד'.

לא צריכא דעתך ליה הושענא אחרית- ולא צריך להאי, הלך אין כאן תיקון כל', דלא צריכא ליה לאכשורה, ולא דמי השתא לפסיק רישיה, דהتم איכא נטילת נשמה נפשך, והכא ליכא תיקון כל', אבל אי לא הו' אחרית- משוי ליה מנא, דהא צריך להכى, ואף על גב דלא מתוכין להכى - אסור, דהוי פסיק רישיה ולא ימות.

תוספות מסכת שבת דף מא עמוד ב
מייחם.....אף על גב דין מתוכין ליפות הקרקע לא דמי לכל מלאכה שאינה צריכה לגופה כגון חותה להתחمم דהתם אף על פי שאין מתוכין און סהדי דניחאה ליה אבל בחותה איננו נהנה בהבערה זו דבלא הבערה זו יתחمم כיון שאינו נהנה בברור לא נתכוין להבעיר והויא מלאכה שאינה צריכה לו.

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף קג עמוד א
זה שביארנו במשנה שכל שאין לו תועלת במלאה הנמצאת מאותה מלאכה של היתר אין בו דין פסיק רישיה גדול' הרבניים כתבו שם"מ איסור יש בה וכמו שאמרו בפרק שרכיט האי מסוביטת דנזי'תא איסיר להדוקן ביוםא טבא ופירשו הם משומ סחיטה ואף לר' שמעון שפסיק רישיה הוא ואף על פי' שאין לו הנאה בכר' מ"מ אסור הווא ולר' יהודה חייב וכן בפרק תולין לא ליהדך איניש אורדא אפומא דחבייתא ואף על פי' שבמסכת סוכה פרק לולב אמרו הדס שענבי מרובי מעליו פסול מעtan כשר ואין ממטען ביום טוב ומשום ר' אלעזר בר' שמעון אמרו ממטען והקשן עליו והוא קא מתוקן מנא ותרצו הכא במא עסקין בשלקען לאכילה כלומר שאינו מכין לתוקן ר' אלעזר בר' שמעון סבר ליה כאבוה דאמר דבר שאין מתוכין מותר והקשן והוא מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ותירץ לא צריכא בדעת להו השענאה אחרית-ילומר ואינו צריך לאוטו תיקון הנמשך ממנו ונמצא שלר' שמעון כל שבדרך זה מותר לכתחילה אפשר שמצוה שאני הא בעלמא אסור ואף על פי' שבמיללה לא התירו אף' שבות כמו שביארנו בפרק כלל גדול בזוז הוואיל ולא התרתו אלא על ידי אכילה זכור הוא כמו שכתבנו בפרק כלל גדול או שמא בזוז הוואיל ויש לו הושענא אחרית- אין בזזה תיקון כל שהרי אין תיקון זה בגוף הכל' אלא תיקון לקיום מצותיו ואין שהרי אין צריך לו וכן עיקר הא בעלמא אסור ולרב' יהודה חייב שהרי הוצרכו לומר בזוז ורב' אלעזר בר' שמעון סבר לה כאבוה והטעם שר' יהודה עושה שאין מתוכין כמתוכין והרי הוא כמתוכין להכשיר וכן בחותה גחלים בשבת והובערו מלאיהם אף על פי' שאינו צריך להן מחייב ר' יהודה חטא במסכת כריתות לר' שמעון פטור ו'מ' שר' שמעון מתייר לכתחילה ומפרשין תא ה מגופה נעתקת ממקומה ויש לר' צד אחר בדיון פסיק רישיה שהוא מותר לכתחילה לר' שמעון ולר' יהודה פטור והוא כשהמלאכה הנגררת ממנה קשה לו ע"ד מ"ש בפרק כלל גדול דכמה דעתך ביה נשמה טפי' עדיפה ליה ואף על פי' שבאותה שמוועה מיהא פטור אמרו מותר לא אמרו טעם הדבר מפני שיש מלאכה אחרת עמה כמו שאמור ולחיב נמי משומ נטילת נשמה הא כל שאתה מצא מלאכת היתר ונגררת עמה מלאכת איסור שהוא קשה לו מותר לכתחילה וא"כ גורר אדם וכו' אפילו בפסיק רישיה כגון גדולים ביוטר שהרי החרצ' קשה לו ואין אינו צריכם למה שפרשו גודלי' הרבניים שאף הגודלים אין בהם פסיק רישיה ואם לחשך אדם לומר מה שאמרו בפ' טומניין בכל

חפין את הכלים חוץ מכל' כסף בגרטקוון שהוא אסור משום גירירה והרי מ"מ קשה לו כשממחק את הצורות מ"מ ניחא לה ליפוט את הכל' ונדייר שאינו סורק ניחא לה בהשתת הניימן:
נמצא לשיטה זו שכל פסיק רישיה והדבר קשה לו מותר לכתהילה ואף לדעת ר' יהודה אם אין הדבר קשה לו וכן אין נוח לו אסור לכתהילה לר' שמעון ולר' יהודה חיבב ואם הדבר נוח לו צוריך לו חיבב אף לר' שמעון ודוקא כשהמלאה הנגראת איסור תורה הא כל שאינה אלא דרבנן ואין צריך לו מותר לכתהילה לדעת ר"ש.

פסיק רישיה בדרבנן

תרומת הדשן סימן סד
שאלת: סcin התהוב בכוטל של עץ מבועוד יומם, או תקעו בסופל או בדף שאינם מחוברים, שרי להוציא הסcin בשbat או לא?

תשובה: נראה דהיא דתקעו הוא בכוטל שהוא מחובר, יש לחוש לאסור אם מוציאו... וא"כ בהזאת הסcin היכא דתקעו קצת בחזק, כמעט פסיק רישיה הוא, שלא יוסיף בנקב והו ליה קודח כ"ש. וכן נראה להביא ראייה להतיר, מהא דכתב במרדכי פ' חבית, שאם היה סcin תקעו בחבית מותר להוציאו ולהכנסו, שהרי אין מתקין להוסיף, ומיתתי ראייה מפ' במה טומניין /שבת נ' ע"ב/, האי סcinא דביני אורבי דצה ושלפה דצה ושלפה שר. ו"ל דכיון דחבית כל' הו, ואין בניין וסתירה בכלים בדבר שאין בו חזק ואומנות לכ"ע, ולהכי אין בו משום קודח, אף' אי היו אי אפשר שלא יוסיף בנקב. וא"ת דמחייב משום דמתיקן פ' פיתחה? הא מסקין התם פ' חבית דבר תורה דכל פתח שאינה /שמא צ"ל: שאינו/ עשוי להכenis ולהוציא לא שםיה פיתחה הוא, אלא דחכמים גזרו בכל פתחים ונקבים גזירה משום לולין דתרנגולים דانياו שעושים להכenis ולהוציא כדאיתא התם. ולהכי קא מכין להוסיף אסור, אבל בשאיון מתכוין, ונכל לומר אף' אי פסיק רישיה הוא שר', דבאסור דרבנן יש לחלק בין מתכוין גמור, לפסיק רישיה, כדייאת בתשובהת מורה"ם במרדכי פ' הזורק. אמנם נראה דהיא סcin התהוב בחבית אייריה שהוציאו והכניסו כבר בחול, ולא פסיק רישיה הוא שיאוסף בנקב, מדמיית עלה ראייה מפ' במה טומניין, מסcinא דביני אורבי דצה ושלפה וכו'.

מרדכי מסכת שבת פרק חבית רמז תם
(שם) ת"ר אין נקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף יוסיף ו"א אין מוסיף דרש רב נחמן משמעה דר' יוחנן הילכה כי"א ול"ג דהא מירי כשמתקoon להוסיף אבל אם היה סcin תקעו מע"ש בחבית מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אין מתכוין להוסיף.... ואין להחמיר قول' האי דאמר רבא כל פתח שאינו עשוי להכenis ולהוציא אינו פתח ורבן הוא דגוזו ...

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיד סעיף א
אין בניין וסתירה בכלים. וה"מ, שאינו בניין ממש כגן חבית.... אבל אם היא שלמה, אסור לשברה אף' בענין שאינו עושה כל'. ואף' נקב בעלמא אסור לנקבה בה חדש, ואף' יש בה נקב חדש, אם להרchipו, אסור. הגהה: ובלבב שיתכוין לכך (מרדכי פרק חבית). ואם היה סcin תקעו מע"ש בחבית, מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אין מתקoon להוסיף. הגהה: ודוקא שהוציאו ג"כ פעם אחת מבע", אבל אם לא הוציאו מבע", אסור דהוי פסיק רישא דעשה נקב ופתח לחבית (טה"ד ס' ס"ד). כל' שנתרועעה, אם מותר ליטול ממנו חרס, ע"ל ס' ש"ח סמ"ד.

(יא) תקווע - הינו שהיה תקווע בחזק וע"י הוצאהו והכנסתו פסיק רישא הוא שיתרחב הנקב אפילו כיון דעייק*איסורו הוא רק מדרבן ס"ל דשרי כיון שאין מתכוין להזנה ודעת הרמ"א לחלק עליו דודוקא כשהוציאו פעמי אח"ת מבعد יום דעת"ז נתרחב קצת דעתו לא הוא פסיק רישא אבל בלא"ה אסור דפסיק רישא הוא דף דהוא פתח שאין עשי להכניס ולהוציא דיסורו הוא רק מדרבן וכונ"ל ס"ל דפסיק רישא אסור אף במלטה דרבנן.... והנה לעניין עיקר הדין הסכימו המ"א וא"ר והגרע"א דפסיק רישא אסור אף במלטה דרבנן ומ"מ הכא מצדדים המ"א והגר"א דמדינה אף בכותל שרי היכא שאין כוונ"א להגונה והוי מלאכה שאצל"ג וגרע משאר איסור דרבנן דאסור היכא שהוא פסיק רישא כיון שהוא ג"כ מקלקל וגם הוא כל אחר יד ומילא געשה הגונה בכותל ע"י הוצאה הסcin שמתרחב הגונה וככליעי בסימן שי"א ס"ח גבי צנע ע"ש אלא שהעלם נהגו בו איסור להוציא דנרא העשה נקב בכותל וגם הט"ז מצדכן בעיקר הדין אף בכותל ומ"מ ס"ים דין בידו להקל נגד התה"ד והשו"ע והרמ"א שפסקו כולם בסוף הסימן להחמיר לעניין כתול [ז]ן הוא ג"כ דעת הא"ר כהשו"ע והרמ"א דאפשר דניחא לה שיהא הנקב מרוחח לחזור ולתחוב בו הסcin ובאופן זה בודאי לכ"ע אסור] אלא לעניין חבית דעתך איסור הוא רק מדרבן יש לסתור היכא שהוא צריך גדול על דעת המחבר שਮתייר להוציא הסcin בשבת כיון שאין מתכוין להוציא הנקב אפילו היכא שלא הוציאו מעולם מתחלה:*

(شو"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן לד) אבל היכא דראא דאוריתא אסור. ולפ"ז ניחא מ"ש הר"ן עצמו (בס"פ שמנה שרצים) גבי מסוכריות דנזיתא, דהתם לא מיתסר מדאוריתא, כיון שאינו צריך למשקין הנשכtiny ממנה, ומיהו כיון ששותם בשדר שחייטה בהן אסור מדרבן. ע"ש. אלמא דפר' בדרבן אסור. ולפ"ז ניחא, דהתם איכא דראא דאוריתא, דבכה"ג איכא שחיטה מה"ת. אבל בעשרה כל' שלא כדרכו שאפי' מתכוין אין בו איסור אלא מדרבן, וכמ"ש גב דהוי פ"ר בדרבן משרא שר' ע"ש. ולפ"ז בנ"ד שאיסור בישול בתולדות חממה אינו אלא גדרה מדרבן, וכמ"ש בשבת (לט) גדרה תולדות חממה אתו תולדות האור. וכ"ה בש"ע (ס"י שיח ס"ג). ואין בזה דראא דאוריתא, דאי נמי מכון ליכא איסורא דאוריתא כלל, ולא עדיף מתיקון כל' שלא כדרכו, מש"ה אין לאיסור בכיה"ג מדין פ"ר, ומוטר לפותח ולסגור הברחה של המים החמים בשבת בלי פקפוק. ובפרט שלדברי המקונה גם המל"א יודה להזה. (אף כי יש לפפק שאין ממשעות ד' המג"א כן). ומה גם דהוי כעין ס"ס לkowski, שמא הלכה כהפו להתייר פ"ר בדרבן. ו王某 באיסור שאינו אלא משומ גדרה דרבנן מיהא יש להקל בפ"ר. וכיון דהוי ס"ס להקל בדרבן ודאי דאלין לkowski.)

(شو"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן לד) וכן ראייתי אח"כ כי"ב להганון שואל ומשיב תנינא (ח"ב ס"י ה), שהנה במלאות שבת דרבנן יש ב' עניינים, יש שאסורים חכמים ממשום שדומות קצת למלאכה דאו, ואם נתיר בהם יתир מלאכה דאו, ולכן גזרו בהם חכמים לאסרים. ויש שביצמותם נחשבו למלאכה מדרבן, והסוג הראשון בדברים שאינם אלא משומ גזרה שאם נתיר אותם יבא לעשות מלאכה דאו, כשאינו מתכוין אף על פי שהוא פ"ר, מהיכא תיתי לחוש פן יעשה מלאכה דאוריתא, ופשיטתא דמותר, וכמ"ש תה"ד (ס"ס) בהרחבת פתח שאינו עשי להכניס ולהוציא, שכיוון שאין שםفتح ע"ז, אף על גב דהוי פ"ר שר. וכנ"דו המרדכי פ' הזורק לעניין שפיקת מים הבאים לכרכמלית, שכל שאינו מתכוין הרי אין בכרכמלית שם איסור בעצמותו, רק שגזרו אותו רה"ר, ומ"ה כל שאינו מתכוין אף על פי שהוא פ"ר שר. וזה ברור בכונתו. ובזה מיושבים כל קשיות המג"א, הקשיא מסוכה (лаг), שאני התם דחכמים החשיבו מיעוט ענביי כמתיקן, ומ"ה כיון דהוי פ"ר אסור דכל דתקון רבנן כעין דאו תקון, מsha"c באיסור מחמת גדרה. וזה ברור כמשמעותו. וכן בביצה (לו) בדיון פרישת מחצית ע"ג דבריהם, דהוי עכ"פ מלאכה מדרבן, וכן היה דגירות כלים גדולים דהוי עכ"פ עשה חרץ מדרבן דדמי לבונה או חורש. אבל התה"ד מ"ר בדבר שאין בעצמותו שום איסור אלא גדרה מדרבן. וזה ברור)

פסק רישא דלא ניחא ליה בדרבן

תוספות מסכת שבת דף קג עמוד א

לא צריכא דעביד באראעא דחבריה - פ' בעורך (ערך סבר) דבפסיק רישיה דלא ניחא ליה כגון דקעביד באראעא דחבריה וכגון באחר שאינו אהבו והקוץץ בהרת בשעת מילה שאין לו הנאה מותר לכתחילה ואפלו אישור דרבנן LICCA..... ואינו נראה דהא מפסיק מושם ליחה אסור אי לאו משום צערא דגופא אף על פי שאינו נינה כלל בבנין הפתח ואינו מתכוון כלל לבניין הפתח אלא לניקבה בעלמא ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לג:) גבי אין ממעטין ב"ט משום ר"א בר"ש אמרו ממעטין ופריך והוא קא מתaken מנא וממשני כגון שליקטן לאכילה ודבר שאין מתכוון מותר ופריך והוא אבוי ורבא דאמר תרוייהו מודה ר"ש בפסק רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דעתה ליה השענה אחריתי משמע כי העורך דכשאינו נהנה מותר אף על גב דהוי פסיק רישיה וליכא למימר כיון מותר מיהו י"ל דאותו תיקון מועט כמו מיעוט ענבים **דלא אסיר אלא מדרבן לא גזרו חכמים כשאינו נהנה.**

פסק רישא באמירה לגוי

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנג סעיף ה מהගין שהאינם יהודים מוציאין הקידירות מן התנוריים שמטמיינים בהן ומושיבין אותן אצל תנור בית החורף או עליון ומבערת השפהacha אח"כ התנור ההוא ועי' זה הקידירות חוזרים ונרתחים.

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנג סעיף ה (צט) מהוגים - אدلעיל קאי ופירשו דכיון שאסור לומר לא"י להחט לcker מהוגים שהא"י נתן התבשיל שנתקරר לגמר עלי התנור קודם שהווק שאז ליכא שום איסור כיון שאין שום אש בתנור ומה שמסיק אח"כ את התנור עיקר כונתו אינו אלא לחם בבית החורף דשי [דהכל חולים הם אצל צינה וכמ"ש בסוף סימן רע"ג] ולא לחם את התבשיל ואף דהוי פסיק רישא לגבי התבשיל שנתחמם ממלא **מ"מ באמירה לאינו יהודי דהוי שבות דלית בו מעשה לא מחמרין قولיה האי ושרי אף בפסק רישא.**

